

H Y L L I I D R I T Ë S

E P Ë R K O H S H M E K U L T U R A L E - L E T R A R E

1. PORTRETE & KULTURË

Michael Schmidt-Neke

Dy disidentë në përleshje rreth çështjes shqiptare: Mary Edith Durham dhe Hermann Wendel 5

Tomor Osmani

Gaspër Mikeli - hartues tekstesh shkollore 16

Albert Riska

Shën Gjini - për origjinën e emrit të shenjtorit 27

Ina Arapi

Arbëria në fund të shek. XVII dhe lidhjet me popujt fqinjë sipas veprës "Çeta e profetëve" të arqipeshkvit Pjetër Bogdanit (1685) 35

Dhori Qiriazi

Hapa të hershëm të Thimi Mitkos për një shqipe të përbashkët 45

2. LETËRSI & KRITIKË LETRARE

Shaban Sinani

Dall'illusione alla disillusione, dall'allusione alla dissidenza 61

Eriona Tartari

Migjeni dhe poetika e tij: Nga romantizmi tek realizmi si një frymëmarrje e letërsisë moderne 81

3. GJUHËSI & FILOLOGJI

Kolec Topalli

Thesaret gjuhësore të së folmes së Hotit në një fjalor etimologjik 93

Larisa Kaminskaya

Disa vërejtje mbi leksikun e shqipes në fjalorin e Pallasit (1787-1789) 101

Mimoza Kore

Veçori gjuhësore të "Djalit plangprishës" në të folmen e Gjirokastrës 108

Gianni Belluscio

Notizie inedite per la biografia di F. A. Santori in alcune sue lettere a G. De Rada 116

Evalda Paci

Elemente të leksikut të liturgjisë në veprat e letërsisë së vjetër shqipe – Zotynë si rast studimi 129

Bardhyl Demiraj

Mallkimet që lëshon ipeshkvi të Enjten e Madhe (1744 ?) 140

Pëllumb Xhufi

"Et pestilentia venit": një vështrim mbi murtajën në Shqipëri 163

4. ARKIVI I HYLLIT

Martin Camaj

Çashtja kosovare 176

5. RECENSIONE

Shaban Demiraj, *Gjuha shqipe dhe historia e saj* (Botim i dytë i ripunuar - përgatitur nga Bardhyl Demiraj), Akademia e Shkencave të Shqipërisë, Editions ONUFRI, Tiranë 2013 – përgatiti Seit Mansaku 183

Matteo Mandalà, *Lekë Matranga. Njeriu, koha, vepra. Me botimin kritik të varianteve dorëshkrim– përgatiti e të shtypur të veprës E mbsuame e krështerë (1592), Ombra GVG, 570 f., Tiranë 2013 – përgatiti Anila Omari* 188

Eqrem Çabej, *Studime etimologjike në fushë të shqipes*, Bleu V (K-M), SHB Çabej, 478 fq., Tiranë 2014 – përgatiti Bardhyl Demiraj 194

Bardhyl Demiraj, *Shqiptar dhe shqa. Histori popujsh përmes dy emrave etnikë*, Naimi, 248 f., Tiranë 2014 – përgatiti Anila Omari 200

6. NEKROLOGJI

Ndahet nga jeta akademik Shaban Demiraj – përgatiti Seit Mansaku 207

7. KRONIKË

Ema Kristo & Veton Matoshi

Tubimi i 5-të Kulturor-Shkencor „Gjuhë dhe kulturë e shqiptarëve – në dimensionet kohë dhe hapësirë“ (Buçimas, 5-9 qershor 2014) 208

Mehmet Kraja

Pamje e zyrtë e Kosovës 227

“Çashtja kosovare” në pendën e Martin Camajt

Do vite më parë zoti Eugjen Merlika, biograf dhe botues i veprës në dorëshkrim të Mustafa Krujës, pati mirësinë t’i vërë në dispozicion redaksisë së *Hyllit* kopjet e katër letrave, të cilat eruditi shqiptar – damkosur për gjysmë shekulli të jesë gjallavdekur në hie! – i kishte marrë në vitet 50’ të shekullit të kaluar prej Martin Camajt (Nr. 3 [2010] 172-176). Ndër to feks bash letra e tretë e dt. 15 mars 1957 (f. 175v.), të cilën Camaj e shkruan nga Roma, menjëherë pas arratisë së tij të dytë si emigrant politik. Bëhet fjalë këtu për shtjellimin e një mendimi që i kish kërkuar dikur eruditi mbi <çashtjen kosovare>. Ribotimi i plotë i aktivitetit të tij epistolar – falë mundit dhe djersës farëmirë të Eugjen Merlikës – na mundëson tash të përjetojmë dhe mësojmë shumë më shumë në këtë korrespondencë fatlume e nëpërmjet saj edhe se shi ajo letër i paraprinte një shkrimi të mirëfilltë të Martin Camajt për atë <çashtje>, të cilën po e riprodhojmë të plotë në këtë rubrikë. Edhe në këtë rast i falemi rishtas mirësisë së zotit Eugjen Merlika që na mundësoi të ndërmarrim këtë veprim.

Shkrimi i Camajt, edhe pse i thinjur në kohë, ruan e gëzon vlerë të shumëfishtë qoftë se nëpërmjet tij fitojmë detaje shtesë në jetëshkrimin e vetë autorit, të cilin e njohim pak ose aspak në vitet e emigracionit të tij në ish-Jugosllavi (1948 – 1956), ashtu edhe, madje sidomos, për atë angazhim intensiv intelektual e social që karakterizoi mërgatën e tërë politike shqiptare në vazhdimësi përgjatë gjithë gjysmës së dytë të shekullit të kaluar. Shprehim së fundi bindjen tonë që shumë përsiatje që përcjell ky shkrim ruajnë aktualitetin e tyre sot e gjithë ditën lidhur me fatet e Kosovës martire, duke i dhënë kështu mundësinë lexuesit të thjeshtë të Hyllit, në mos edhe specialistit të fushës me thënë fjalën e vet të fundit.

Redaksia e Hyllit

ÇASHTJA KOSOVARE

Çashtja kosovare mundet me u vrejtë, në të vërtetë dhe ashtu si vrehet, në pikpamje të ndryshme, mun dhe nga vetë shqiptarët nacionalista. Qe, p.sh. emigracioni këtu në Prendim qenka i damë

dysh për sa i përket çashtjes kosovare: “luftë dhe alarmim pse mbaroi Kosova!” bertitka një pjesë. Nësa pjesa tjetër qenka e mendimit që mos të bahet fort zhurmë rreth kësaj çashtje, por të pritët një moment ma i pershtatun ase ma aktual për të bandedonji veprim diplomatik. Pak a shum dhe në Shqipni nacionalistat ndahen po në dy opinjone. Gjithkush asht kureshtar me dijtë, por ma tepër se askush jugosllavët, se çka mendon qeverija e soçme shqiptare mbi ket çashtje. Mbas mendimit tem ata të Tiranës nuk kanë qëndrim të caktuem në ket mes, pse ata, si në çdo gja tjetër, janë të mvarun prej rusëve. Asht e vërtetë se rusët machiavelista nacionalizmin shqiptar e shfrytzojnë ndër rasa të ndryshme si mjet presjoni kundra Jugosllavis, por rusët në kurrnji rasë nuk kanë me qenë në favor të shqiptarëve të Kosovës. Çka mendojnë jugosllavët? Si partija komuniste jugosllave ashtu dhe çdo rrymë tjetër mbrenda këtij shteti qi ka në program një pushtet jugosllav, qofshin kta dhe kroatë ase sllovenë, nuk e lëshon Kosovën pa gjak e luftë. Kosovarët ket gja e dijnë shum mirë, prandej çdo intelektual dhe njeri që mendon realisht ndër shqiptarët nën Jugosllavi e ka humbë shpresën në fuqin fizike dhe u mbetet me shpresue se ishalla ka me ardhë një ditë kur fuqitë e mëdha, për interesa të veta, kanë me urdhnue jugosllavët që të rrinë në caqet e veta e t’i lanë shqiptarët me jetue si donë ata. Me ket mendim bashkohem dhe unë, megjithse asht mjaft fatalist. Kosovarët shqiptarë bajnë detyrën e vet: mundohen me ruejtë ata çka kanë me të gjitha forcat e veta. Masa e intelektualve të rij, pergjithsisht, lot një politikë “bashkimi dhe vllaznimi”, gja që nuk asht aspak bindëse për kurrnji grup etnik në Jugosllavin e soçme! Asht interesant me u gjete në qytetin e Prishtinës në kohë të mbrames kur populli del në shëtitore : nuk mundesh me e gjetë një grup të përziem serbë e shqiptarë, por fare janë të ndamë dyshë, në një anë serbët e në një anë shqiptarët. Udhëheqsija e partis, përkundra asht një klikë krejtsisht e izolueme e perzieme me dy kombësinat pa dallim. Por, për t’iau paraqitë gjendjen kosovare ase shqiptare në Jugosllavi, duhet hjedhë një sy fakteve historike ç’prej 1945 deri në sod, tue vu në dukje shkurtimisht dhe shkaqet.

Revolucjoni komunist në Kosovë

Revolucjoni komunist në Kosovë ka qenë krejtësisht specifik, shikue nga Titoja me shokë qyshë atëherë nën prizmin nacional. Në të vërtetë ky revolucion ka realizue këto masa:

- Hakmarrje e serbëve, malazezve e maqedonasve kundra shqiptarëve që u përpoqën të bajnë Shqipnin e madhe. Ket gja ata e kryen me dorën e shqiptarëve. (shi. Albanski jugoslovenski – V. Dedjer).

- Shtypja e beglerëve, tregtarve dhe shtëpijave të para shqiptare dhe marrja e tokave të tyre për t'iu shpërndá kryesisht malazezve, tue qenë këta i vetmi element që mund t'u bajnë ball shqiptarëve, dhe tepriçën tjerëve fshatarëve shqiptarë të vorfën, me qëllim me i afrue dhe me i zbutë tue ba me harrue skenat e përgjakshme.

Nga shpërndamja e tokave shqiptarët nuk kanë përfitue për këto arsye:

- A) Fryma konservatore "po na i dau shkau tokat e parisë shqiptare e nesër njisoj kanë me na i marrë pse iau ka lanë baba."
- B) Fryma e kolektivizimit komunist në kundërshtim me individualizmin e fshatarit tonë (gja analoge dhe në Malsin e Shkodrës, ku as 2% nuk kanë përfitue nga reforma agrare).
- C) Kosovari psikologjikisht e ka ndie vehten plotsisht të mujtun tue ra për së dytit në robni, prandej nuk ka pasë zemër të kërkojë përfitim prej beneficeve të revolucionit si elementi ma i vorfën në Jugosllavi.

Karakteristikë kryesore në mardhanjet e shqiptarëve e të qeverisë jugosllave asht *mosbesimi reciprok*. Fakte vërtetuese: moskujdesi i qeverisë që në Kosovë e Metohi të ngrihen fabrika, elektrane ase të hapen udhë të reja si në krahinat e tjera jugosllave. Nga ana tjetër ky vend asht i mbushun me landë të para që nuk përpunohen në vend, por trasportohen në Serbi, gja kjo krejt në kundërshtim me parimin Marxisto – Leninist. Mos të harrohet dhe se Kosmeti asht zyrtarisht Krahinë autonome prandej duhet të kishte një autonomi ekonomike. Mosindustrializimi i ketij vendi ka shkaktue "pecallben" tek shqiptarët d.m.th. shpërndamjen e shqiptarëve neper tanë shtetin për të gjetë punë, sidomos në kohën e dimnit. (Në dimnin e vjetit 1956 vetëm në Beograd ka pasë ma se 14.000 puntorë krahi shqiptarë tue perfshi edhe spataxhit. U dokumentue me një reportazhë përgatitë nga disa studenta shqiptarë në Beograd nergut për revistën e ilustrueme ZANI I RINIS. Ky artikull qe censurue dhe ndalue.)

Nga të gjithë këta na dalin disa pyetje: a thue jugosllavët ase ma pikërisht komiteti qendruer i partis komuniste jugosllave parashef se do t'a humbi Kosovën një ditë, prandej nuk derdh kapital në tē, por e shfrytzon? A thue Kosmeti nuk asht vend strategjik ushtarakisht i përshtatun per zhvillim industrial, dhe se në në rasën e ndoj lufte ata kishin me e humbë për së shpejti? Kjo e fundit ka ma ngjasë sepse ata në të vërtetë krejt industrin e randë, sidomos industrin ushtarake, e kanë perqendruer në krahinat malore të Bosnes, mirë e mprojtun nga Lindja e nga Prendimi. Por asgjamangut kjo nuk e justifikon moskujdesin për Kosmet, pse në të njajtin pozicion strategjik gjindet edhe Maqedonija e cila ka përfitue ma tepër se çdo krahinë tjetër jugosllave në ngritjen

dhe përparimin industrijal dhe ekonomik. Sod rrallë mundesh me gjetë maqedonas nëpër vende ase republika tjera tue kërkue punë, si para lufte. Partija komuniste jugosllave e ka shpëtue ket popull, i cili u gjinte në kapërcyell mes dy kombsive që dojshin me e pervetsue: serbët e bullgarët luftojnë tash dheta vjet rreth këtij vendi të vorfën për t'a asimilue tue shtypë çdo individualitet të tij me mënyrna shovene. Maqedonasit sod e ndiejnë vehten të lirë kombtarisht: kanë gjuhën e vet, kulturën e vet (letërsin, universitetin dhe folklorën e vet me kangët e bukura). E pra ky popull dhe qeveri maqedone sjellet me shqiptarë ma keq se çdo grup tjetër etnik nën shtetin jugosllav. Psikologjikisht asht fare e kuptueshme një gja e tillë: ata tue qenë hala të ligësht dronë edhe hijen e vet. Mbasi ra fjala dhe mbi antagonizmin dhe shovenizmin mes këtyne kombësive ballkanike, due të shprehi një ide dhe deshirë qi i rrin në zemër çdo intelektualit të ri ballkanas: zhdukja e anmiqsinave dhe idenave mes kombsivet tona. E vetmja mënyrë dhe rrugdalje asht një konfederacion ballkanik, që një ditë, natyrisht në kushte tjera shoqnore dhe ekonomike, do të vijë. Do të vijë atëherë kur Ballkani të industrijalizohet ase ma mirë atëherë kur bujqt tue punue tokën me mjete moderne kanë me prodhue për vehte mjaft bereqet dhe kanë me e ndie nevojën e hapsis për të shpërnda prodhimet e veta. Por sod Ballkani asht një vend mizerje, ku njerzit ase kombet, tue pasë barkun thatë, kujtojnë se ia ka fajin ai i vogli që asht gjallë, prandej bahet bishë karshi të ligshtit.

Masa e re ka fillue t'interesohet shum për mjeshtрина të ndryshme vetëm tash në kohët e fundit. Nësa kora e vjetër vazhdon të qindrojë n'at lëvozhgën e vet që asht fanatizmi fetar dhe naçjonal, rinija shkon tue humbë fare dhe ndjenjat fetare, kështu që sod shumica e intelektualve të rij o asht injorante dhe indiferente ndaj fës ose ateiste.

Puntorija e minierave (puntorija hamalle) e sidomos ajo e Trepçes 80% asht shqiptare. Tash së fundit në Trepçë kanë shkue dhe tre inxhinjera shqiptarë, shokë të mij nga Universiteti. Përsa i përket lanjes mbas dore të Kosmetit në lamën e industrijalizimit elaborues nuk dij çka me thanë. Nga një qëndrim i tillë i jugosllavëve, mund të na dalin vetvetiu dy pyetje: a thue këta do t'a parashofin se një ditë kanë me humbë ket krahinë, prandej nuk derdhn kapital në të dhe vetëm mendojnë t'a shfrytzojnë? A thue Kosmeti nuk asht vend strategjik ushtarakisht i përshtatun për zhvillimin industrijal dhe në rasën e ndonji lufte ata kishin me e humbë për së shpejti? Kjo e fundit kishte me qenë ma e arsyeshme po mos të bante kontrast pozicioni i Maqedonis që, megjithse në rasë lufte kishte me ra e para, ka përparue ma tepër se çdo krahinë tjetër jugosllave në ngritjen dhe përparimin industrijal dhe ekonomik. Megjithkte maqedonasit janë diskriminatort ma të mdhaj karshi shqiptarëve të cilët hjekun të zit e ullinit nën ta. Mun

maqedonasit me ne janë tregue shumë brutalë dhe të parët kanë fillue me i tëbue shqiptarët për Turki. Në lidhje me qëndrimin ekonomik që mbajnë jugosllavët me shqiptarët ase me Kosovë unë kam ket mendim : nuk donë që Kosmeti të përparojë fort, kështu që të mbesë gjithmonë i mvarun prej tyne. Nga ana tjetër as një Kosmet “xhungla” nuk u intereson per shumë arsylene që kuptohen kollaj.

Gjendja shoqnore e shqiptarëve në Kosmet

Asht shumë e natyrshme që një shoqni, e cila mbrenda 15 vjet ka kalue nëpër një luftë dhe nëpër një revolucjon të hatashëm, të ketë pësue ndryshime shumë të mëdha. Thanja e ndonjë definicionit në ket mes nga unë nuk kishte me qenë me vend, mbasi, tue qenë me mish e me shpirt për gjeneracionin e ri, sigurisht do të jepsha diçka shumë subjektive. Shqiptarët e rij e të vjetër në Jugosllavi i bashkon, përgjithësisht, një mendim i përbashkët: lirija kombtare. Të parët janë militanta, të dytët nuk donë kompromise dhe e evitojnë “shkan” në çdo mënyrë. Te të dy palët asht një tendencë e aqikët: donë me qenë ata vetëm zota të Kosovës, prandej jam i bindun se nuk kishin me ra dakord as me shqiptarët e Shqipnis së nesërme. Për sa i perket dallimit të mbrendshëm po paraqes një mendim superficial të serbëve të Kosovës. Këta intimisht mes tyne shqiptarët i ndajnë në tri kategori : “arnauti” shqiptarët katundarë të tipit të vjetër, me plis të bardhë në krye, gadi me e perpijë serbin në të parën rasë; “šiptari” janë shqiptarët me pantallona e xhaketa, mësuesa, nënpunsa etj.; “albanci” shqiptarët e ardhun prej Shqipnis e të ngulun në Kosovë. Ky asht një dallim populluer e shumë superficial, por shumë interesant kur merret para syshë se prej kuj asht bā.

Gjendja kulturore

Suksesi ma i madh asht në lamën e arsimit dhe të kulturës. Poqese shkon njeriu në vend, shef gjith këto shkolla, sidomos t’ulta, mbetet i habitun. Gjaja që të ban ma tepër përshtypje asht zelli i arsimtarëve që me një rrogë shumë të vogël punojnë natë e ditë me një vetmohim të çuditshëm. Prandej nuk duhet të na habisin qëndrimi i sllavëve që nuk na donë as na kanë dashtë kurr të mirën e që përpiqen me çdo mënyrë me i paksue. Mjerisht ata janë kujtue se shkolla në shqiptarë asht ba dhe një symbol ase, ma mirë me thanë, një mjet për me shprehë ndjesitë kombtare. Kisha me thanë (dhe nuk jam i vetëm në ket gjykim) se Beogradi gjindet para një problemi shumë të madh se si me e ndalë ket zhvillim që ata e quejnë “anormal”. Ai proçesi i shtërngimit, që filloi me shpalljen e turqve në Kosmet dhe mandej me emigrimin e tyne, me gjyqet e trillueme “irredentistash” dhe “kominformbyroistash”, nuk ka mbarue ende. Njerzija shqiptare tash së fundit ka fillue me u

lodhë, pse ju e dini se jeta me pushkë në faqe gjithnji mund t'i merzitet çdo idealistit. Ket gjendje shpirtnore e kam provue dhe unë, sidomos kur më mbyllën derën e çdo bashkpunimit me revista shqipe ase mundsin e botimeve në vehte. Organet (UDB, komitetet e partive etj.) që merren me demaskimin e elementave "të rrezikshëm" dijnë me i lujtë kaq mjeshtrisht spilcat dhe intrigat sa që nuk e din se kah të erdh e keqja. Me shum mjeshtri ia dalin dhe me shtij grindje, mosbesim mes intelektualve shqiptarë, të cilët tash në kohët e fundit kanë fillue me zanë mend pak, sidomos me mbylljen e Institutit albanologjik në Prishtinë dhe me gjyqet e trillueme.

Tue lanë në njanën anë shkollat pse aktiviteti i tyne asht tashma shum i njoftun, Kosova ka përparue shum në pikpamje kulturore shqiptare nëpërmjet të theatrave dhe grupeve folkloristike. Kemi theatrin shqiptar profesional të Prishtinës, i quejtun "theatri i krahinës autonome Kosmet" i cili jep shfaqje në gjuhën shqipe nëpër tanë Kosmetin dhe Maqedonin. Tri herë bile kanë qenë dhe në Beograd theatrat profesionale të Shkupit, Mitrovicës e Pejës. Në Prizrend dhe në të tana qytetet e tjera ku gjindet shkolla e mesme në gjuhën shqipe funksionojnë grupet artistike, ku jepen shfaqje teatrale e folkloritike (kërcime popullore shqiptare, kangë me melodinat e bukura kosovare). Deri në vitin 1954 Kosova ka pasë dhe grupin artistik ase folkloristik, që mandej u shkri në ate të Serbis. Kërcimet e bukura të Kosovës shqiptare (kërcimi i Rrugovës rreth nuses me shpata, Shota – kërcimi i djalit dhe i vajzës me ritmin e gjallë e lirik-) kanë ba për vehte të tanë publikun jugosllav dhe kanë fitue rekordin si në Jugosllavi ashtu dhe në Europë dhe Azi. Më ka pasë ba përshtypje të hatashme në sallën "Kolarčev" të Beogradit kur duelën në skenë shqiptarët me veshjen e bukur të malsorëve të Rrugovës dhe me shpata të hjekun filluen dyluftimin për nusen. Në kërcim i ndiqte vetëm tupani, kështu që kur lëshoshin kambën për tokë u dridhte krejt salla. Ishte e para herë që u jepte një shfaqje e tillë në Beograd me 1949 (tetuer), prandej publiku u entuziazmue për së tepërmi. Koreografët deri tash vonë nuk kanë ba asnji ndryshim, por i kanë lanë ashtu si kanë qenë origjinale. Folklori deri tash ishte një mjet që qeverija e perdorte për njoften dhe afrimin e popujve "jugosllav" mes tyne. Mirëpo një gja e tillë ne na ka vleftë shum pse gjeneraçioni i ri jugosllav asht në evolucjon e sipër dhe vjen kadalë kadalë tue ndrrue mendimin e etënve mbi shqiptarë. Unë kam pasë shum shokë e miq mocatarë të mij e që sot janë doktora, inzhinjera etj. që simpatizojnë dhe flasin e pohojnë se populli shqiptar asht elementi ma i shtypun në Ballkan. Por asgjamangut unë jam plotësisht i bindun se çdo qeveri që të vijë në Beograd ka me luftue deri në pikën e fundit për Kosovë. Tash së fundit janë gjetë dhe disa minjera të reja me metale

shum të kushtueshme dhe krejt fusha e Kosovës asht e vendosun mbi gymyr gurit; po e lamë Trepçën dhe pyjet e Kosovës që shfrytzohen gazep. Unë jam i mendimit se popujt e Ballkanit janë shumë afër pse kanë dhe një influencë kulturore e histori të përbashkët, por mjerisht sod për sod jemi të shtrënguem dhe na me qenë shovena. Në këto kushte zhvillimi njerziti nuk mundet me mendue ndryshej.

Fitorja ma e madhja në pikpamje të kulturës ka qenë Instituti albanologjik i Prishtinës. Qe hapë në vjetin 1953 me ndihmën e Millovan Gjilasit. Ky burrë i ka pasë dashtë fort shqiptarët, shumë kush thotë bile se dhe ai asht vetë me origjinë shqiptare. Mbasi kishte ra prej pozite, jam njoftë me te në bibliotekën kryesore të Beligradit po bahen 15 muej. Në bisedë e sipër më pyeti si shkon Instituti i Prishtinës. Fill mbas kësaj pyetje nuk mujta me ndejë pa ia shprehë simpatin e shqiptarëve për te. Shtova se ndër ne flitet se ai asht origjinë shqiptare e se në Malsi kemi plot njerz me emnin Gila. “Unë jam Vasojeviq” m’u pergjegj e “sigurisht kam gjak shqiptari në vehte së pakut nepermjet grave që ia kemi grabitë njani tjetrit.” Dhe filloi me qeshë. Më foli dhe mbi historin e Vasojeviqve e malësorve, pse ai asht njeri me kulturë të madhe. Si fëmijë kishte rrujtë baktit me çobajt e Kelmendit dhe në fund më foli kundra politikanëve që ndajnë popujt. Instituti posa ka pasë fillue punën: u mblodh mbrenda një kohe të shkurtën një mori kangësh e prrallash, që më duket i kanë hjedhë të gjitha në kosh. Kur ishte tue u organizue, ka ra shpesh dhe biseda mbi ju. Kryetarit Elhami Nimanit i kam folë shpesh për ju. “Sa të fillojmë botimin e anualit” më pat thanë “do të ta grishim të marri pjesë.” Edhe ndër komunista kosovarë keni një simpati shumë të madhe, pse këta (shumica) para së gjithash janë shqiptarë. Por Instituti në fjalë, në të vërtetën mbaroi edhe për mend të shqiptarëve e, mbasi nga fillimi prej shumkuj në Beograd nuk qe pa me sy të mirë, gjetën shkaqe me e mbyllë, aq ma tepër kur u dinte nga të gjithë se asht hapë me ndihmën e Gjilasit. Tash qendrat ma të nalta mbi studimet shqiptare janë grupi albanologjik i Beogradit me tre profesora: V. Dancetoviq, Idriz Ajeti, Anton Çeta; me tre vetë në specializim mbas laurës, Dragan Micoviç, Enver Gjergjeku e Abdullah Zajmi; me afër 70 nxanës gadi të githë shqiptarë. Ky asht grupi ase kathedra ma e fortë albanologjike jashta vendit. Bariqi, si u kam shkrue, asht kryetar i Institutit Balkanologjik në Sarajevë dhe 80% të studimeve që dalin në anualin që asht në shtyp janë mbi shqiptarë.

Romë 15 /III/ 1957